

Testimoniatges

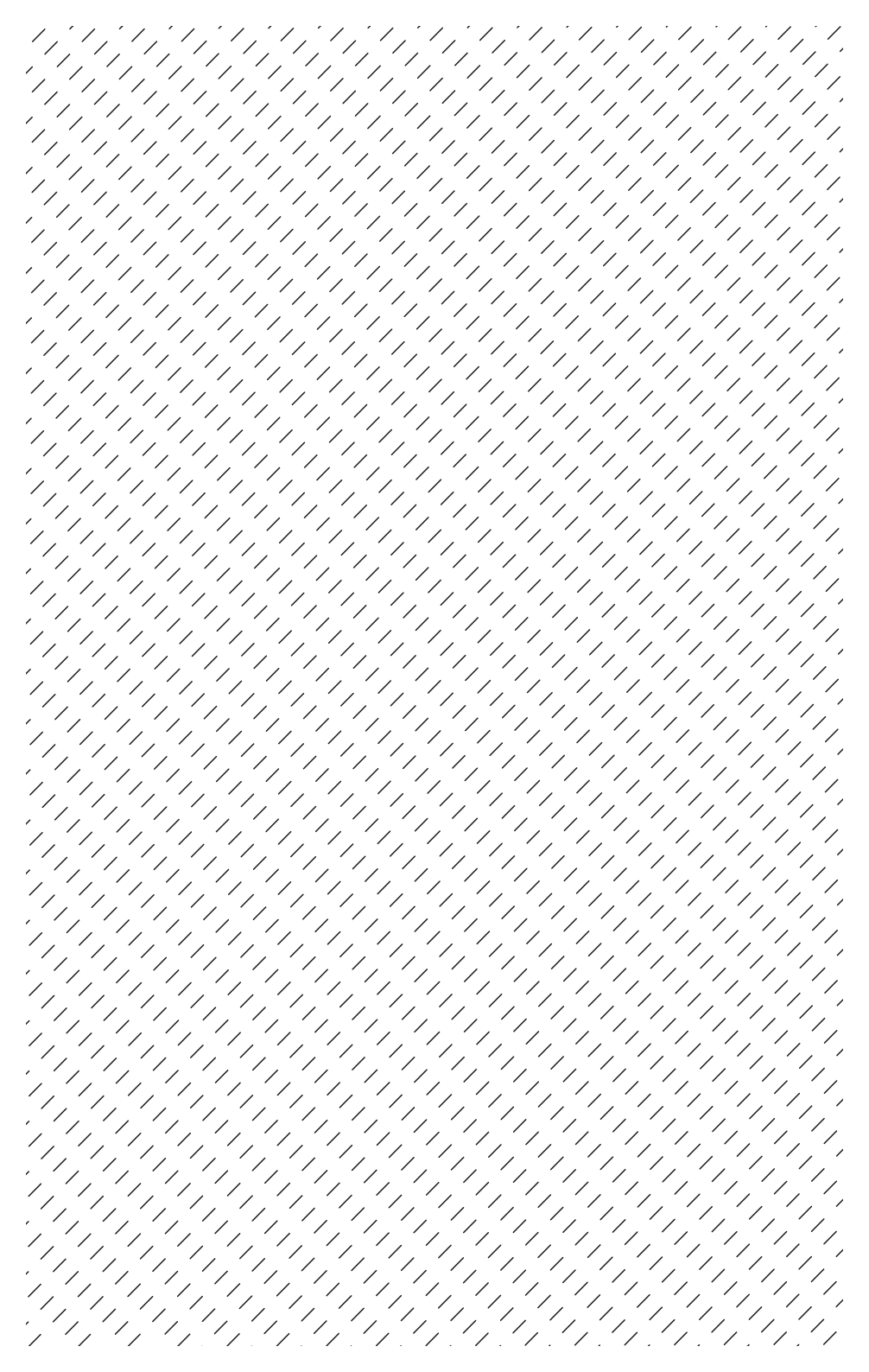
SÈRIE PRIMERA

Iannis Ritsos

TRADUCCIÓ I PRÒLEG DE PAU SABATÉ

Saldonar.

IANNIS RITSOS

Testimoniatsges

SÈRIE PRIMERA

TRADUCCIÓ I PRÒLEG DE PAU SABATÉ

Saldonar.

Testimoniatsges. Sèrie primera

© del text: hereus de Iannis Ritsos, 2026

© de la traducció i el pròleg: Pau Sabaté, 2026

© de la fotografia de la coberta: iStock / Kozlik_Mozlik, 2026

© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2026

Primera edició: octubre del 2026

Publicat per Edicions Saldonar

Alfambra, 16, 5è 2a

08034 Barcelona

edicions@saldonar.com

www.saldonar.com

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch

Disseny de la col·lecció: Enric Muñoz

Disseny de la coberta i maquetació: Octavi Gil Pujol

Distribució: UDL

Thema: DC, DCC, DCF

ISBN: 978-84-19571-87-8

Dipòsit legal: B 17938-2026

Saldonar forma part de l'associació
d'editorials independents Llegir en Català.

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Aquest llibre s'ha imprès amb paper procedent de boscos
gestionats de manera sostenible, un òfset cru de 90 grams,
i s'ha compaginat amb la tipografia Sabon en cos 10,5.

Els titulars del *copyright* tenen els drets reservats.

Taula

PRÒLEG,
per Pau Sabaté, 9

Procediment, 19	Moment de devoció, 53
La pujada, 21	Matí, 55
Perspectiva, 23	Estiu, 57
Inexpropiable, 25	Control, 59
Pedres, 27	Gairebé prestidigitador, 61
Una nit, 29	L'assetjat i els assetjants, 63
L'aigua i la terra, 31	Trastorn de certesa, 65
Graus de sensació, 33	L'audible i l'inaudible, 67
Espai personal, 35	Just llavors, 69
Vers, 37	Combat honorable, 71
De tarda, 39	Adaptació, 73
Remordiment, 41	La petxina, 75
Incertesa, 43	Alè, 77
En ple migdia, 45	Record, 79
Esbós d'escultura, 47	L'arquitecte, 81
Segon, 49	Paletes, 83
Justament per això, 51	Superació del perill, 85

La coartada,	87	Ombres de moviments,	133
Nova victòria,	89	Els dos cavalls,	135
Associació,	91	Color cendra i color	
Aïllament,	93	blanc,	137
Final de discurs,	95	Nit blanca,	139
El somnàmbul i l'altre,	97	Potser ell ho sabia,	141
Oracle,	99	Reparació,	143
Per a més exactitud,	101	El boig,	145
Final de dia,	103	Necessitat de proves,	147
Fets quotidians,	105	El final,	149
Coneixement de		El canelobre,	151
l'imprecís,	107	Indemostrable,	153
El lladre,	109	Nedador,	155
Sota l'oblit,	111	Un arbre,	157
La galleda,	113	La mateixa frescor?,	159
Retard,	115	Acord tàcit,	161
Consciència,	117	Darrereres paraules,	163
Una història sense		La politja,	165
importància,	119	Sol amb la seva feina,	167
Perquè ho sàpigues,	121	Trucs,	169
L'aranya,	123	El respectuós,	171
Sensació d'infància,	125	Teatre antic,	173
Interpretacions errònies,	127	Fins a l'alba,	175
Assimilació,	129		
Carnaval,	131		

Pròleg

PAU SABATÉ

Iannis Ritsos. Vida i obra

El poeta Iannis Ritsos va néixer a Monemvassià (la Malvasia dels nostres medievals), al sud-est del Peloponès, l'1 de maig del 1909. La família era rica, però pocs anys després del seu naixement la va afligir la ruïna econòmica i la malaltia física i mental: el 1921 el germà gran, primer, i la mare, després, van morir de tuberculosi; poc després el pare va ser internat al frenopàtic de Dafní, als afores d'Atenes, per on també va passar la germana al cap d'uns anys. El 1924 va publicar els primers poemes i el 1925 es va instal·lar a Atenes, on sobrevivia amb feines precàries de mecanògraf i corrector de textos, així com, més endavant, d'actor i ballarí. A partir del 1926, quan contrau, ell també, la tuberculosi, alterna la vida precària a Atenes amb estades en sanatoris diversos. És a la primera d'aquestes estades, al sanatori Sotiria d'Atenes, que entra en contacte amb el marxisme i comença a militar al Partit Comunista Grec.

La dècada següent veu la publicació dels primers poemaris de Ritsos, *Tractor* (1934) i *Piràmides* (1935), escrits en formes mètriques tradicionals. A partir d'aquest moment comença a

experimentar amb el vers lliure, camp en què va ser el primer poeta grec d'esquerres que es va endinsar. De tota manera, el vers tradicional, especialment el decapentasil·lab, no va desaparèixer mai de la seva obra. N'és una prova fefaent el fet que l'any següent, el 1936, escriu *Epitafi*, un poema que s'inspira clarament en la poesia tradicional i popular. Malgrat la dictadura de Metaxàs (1936-1941), Ritsos continua publicant. El 1937, quan surt a la llum *La cançó de la meva germana*, el consagradíssim poeta Kostís Palamàs el saluda amb la frase «nosaltres ens apartem, poeta, perquè passis». Les composicions d'aquesta època (cal afegir-hi la *Simfonia primaveral*, del 1938, i *La marxa de l'oceà*, del 1940) es caracteritzen per un lirisme intens i torrencial.

L'ocupació alemanya (1941-1944), Ritsos la passa prostrat al llit per la malaltia, tot i que col·labora tant com pot amb la secció artística del Front d'Alliberament Nacional. Amb l'esclat de la Guerra Civil Grega, poc després de l'alliberament, bona part dels escrits del poeta són destruïts i ell pateix el desterrament a les illes de Lemnos, Makrónissos (tristament famosa per les terribles tortures que s'hi practicaven) i Ai-Stratis. Al cap de quatre anys, el 1952, és alliberat i retorna a Atenes. El 1954 es casa amb la metgessa Garifalià Georgiadi, de l'illa de Samos, i el 1955 neix la seva filla, Eri Ritsu, a qui dedica el llibre *Estel del matí*. Els anys que segueixen, fins al 1967, constitueixen una època d'una relativa tranquil·litat, en què pot publicar les obres escrites durant l'ocupació, la Guerra Civil i el desterrament (amb cims de la seva producció com *Grecitat*, *La senyora de les vinyes* i *La cassola renegrada*, reunits al volum *Poemes de resistència*, en aquesta mateixa col·lecció) i compondre els monòlegs dramàtics agrupats al volum *La quarta dimensió*, amb poemes tan notables com *La sonata del clar de lluna*, que li valdrà el Premi Nacional de Poesia l'any 1956. Durant aquesta època coneix el compositor

i company de militància Mikis Theodorakis, que va musicar en diverses ocasions la seva poesia.

El 1967 la dictadura dita «dels coronels» torna a perseguir el poeta per la seva militància comunista, amb nous desterraments a les illes de Giaros i Leros i arrest domiciliari a casa de la seva dona, a Samos. Malgrat les condicions adverses (també per motius de salut), aquesta és una de les seves èpoques més productives, amb una quantitat notable de poemaris que van ser publicats després de la caiguda del règim, el 1974. Ritsos va continuar escrivint i publicant durant els anys següents i en morir, l'11 de novembre de 1990, va deixar cinquanta llibres de poemes inèdits, alguns dels quals s'han anat publicant els darrers trenta anys gràcies a la cura de la seva filla Eri.

Testimoniatsges. Poemes en un sol acte

Els poemes recollits amb el títol de *Testimoniatsges* són fruit de deu anys de la vida i l'escriptura de Ritsos, del 1957 al 1967. És una època en què el poeta, assumida la derrota, s'obre a nous camins, sobretot el del teatre. Ha passat el temps de les grans composicions èpico-líriques de finals dels quaranta i de *Ciutat insubmisa*, l'himne a l'Atenes de la postguerra que es troba el poeta el 1952, en tornar dels desterraments. La calma tensa de la situació del país, amb el Partit Comunista il·legalitzat i la Resistència oblidada però amb un funcionament democràtic més o menys estable i una situació de pau prolongada, i la felicitat de la vida personal de Ritsos, que es casa i és pare d'una filla i comença a veure la seva obra reconeguda per l'estat grec (Premi Nacional de Poesia el 1956), contribueixen a donar més espai a una vessant de la seva obra que, de fet, sempre havia tingut

presència: la poesia breu o relativament breu, centrada en un lloc concret, en un personatge específic, en una escena molt ben delimitada.

El poema breu ja havia estat assajat a les *Anotacions als marges del temps* (1938-41) i molt especialment als *Parèntesis* (1946-47), que exerceixen, en certa manera, de contrapunt respecte de les grans composicions del temps de la Guerra Civil. Val a dir, però, que els *Testimoniatsges* constitueixen una altra mena de poesia, malgrat que s'hi puguin trobar punts en comú. Potser pel fet que Ritsos els va escriure mentre componia els monòlegs de *La quarta dimensió*, els poemes reunits sota aquest títol són lleugerament més escènics que els seus predecessors. També s'hi accentua, de manera notable, l'ambigüitat, el caràcter enigmàtic, al·lusiú, complex. No en va un dels camps semàntics més presents és el dels mots emparentats amb *simassía*, que vol dir 'significat' però també 'importància'. La multiplicitat, precisament, de significats i de matisos de significat de certes paraules s'hi explota de manera més intensa que en la poesia anterior. I la derrota i la sensació de desemparament hi són palpables en la recurrència de la figura del boig, del marginat, de l'incomprès. En més d'un poema trobem un personatge que vols agafar alguna cosa però es queda amb les mans buides, que diu la veritat però s'autoinculpa d'haver mentit. La resistència no s'hi expressa amb grans gestes, sinó amb gestos mínims: ficar-se un terròs a la butxaca, anar-se'n, callar. El general es despulla de les medalles i s'enrola com a voluntari, l'estàtua de bronze baixa del cavall i amb l'ajuda d'uns desvagats enderroca el seu propi pedestal. És una poesia que es vol humil i que insisteix en la necessitat de fer-se'n.

També és una poesia escrita en un to objectiu, d'observador extern, d'aquí el títol. En això també es detecta un canvi notable

respecte dels *Parèntesis*, que alternaven la descripció externa amb l'apòstrofe i el poema en segona persona. Als *Testimoniats* el poeta és, efectivament, testimoni de la matèria dels seus poemes i molt sovint les preguntes, que hi abunden, no són seves sinó dels personatges, en una mena de discurs indirecte lliure. Si en algun d'aquests personatges s'intueix la figura de Ritsos, és sempre deducció del lector, perquè no el poeta no surt mai d'aquesta objectivitat autoimposada.

Al llarg dels deu anys de composició dels *Testimoniats*, també s'observen canvis en la manera de fer del poeta, canvis que apunten a una major concentració i brevetat, a escenes menys desenvolupades i més essencials. De fet, els tempos de composició són dispars. La *Sèrie primera* va ser escrita entre el 1957 i el 1963, any en què es va publicar, i la dilatació d'aquests sis anys sembla percebre-s'hi en uns poemes més extensos i detallats. La *Sèrie segona*, en canvi, és fruit de només dos anys, el 1964 i el 1965, tot just abans de publicar-se el 1966. La *Sèrie tercera*, al seu torn, comprèn poemes datats entre el 1961 i el 1967, és a dir fins a l'any anterior al cop d'estat dels coronels, un altre punt d'inflexió en la poesia de Ritsos, però no va veure la llum fins al 1989, al volum 9 de les *Obres completes*, que conté els *Testimoniats* i va ser revisat pel mateix poeta.

Aquesta *Sèrie primera*, doncs, que ara presentem al lector en català a l'espera de poder publicar properament la segona i la tercera, té un caràcter ambivalent, entre el teatre minimalista i la poesia breu, en una mena d'intimisme extern, si se'm permet la paradoxa. Hi apareix, també, l'amor per la terra que caracteritzava els grans poemes de la resistència, però d'una manera més discreta. Aquí es fa més èmfasi en les cases antigues que aguanten les cases noves, en les pedres que es troben sota terra quan es cava. Hi pren molta notorietat el motiu de l'escultura, de l'escultor i

de l'estàtua, que es retroba, molts anys després, en l'erotisme de *D'amor i desig* (1980-81). I sembla observar-s'hi, també, un aprofundiment en la lectura de Kavafis. El 1963, el mateix any en què es publica la sèrie primera dels *Testimoniats*, Ritsos escriu els *Dotze poemes sobre Kavafis*, que evidencien un interès creixent i una lectura en profunditat del poeta d'Alexandria. En alguns poemes del recull m'ha semblat detectar-hi ressons kava-fians, molt especialment a «Pedres» i a «Teatre antic», un dels darrers de la sèrie primera.

Per acabar, només em falta desitjar que les tres sèries d'aquests *Testimoniats* tinguin tan bona acollida com les altres traduccions de Ritsos que he anat publicant els darrers anys. Voldria donar les gràcies a totes les persones que m'han transmès el seu entusiasme per aquest poeta immens, i molt especialment a la Xènia Diakonova, que sempre m'ha animat a traduir-ne més i més poemes.

Στη γυναίκα μου

A la meva dona

ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ

Μέρα με την ημέρα αφοπλιζόταν. Πρώτα γδύθηκε τα ρούχα του, αργότερα τα εσώρουχά του, αργότερα το δέρμα του, αργότερα τη σάρκα και τα οστά του, ώσπου στο τέλος έμεινε αυτή η απλή, ζεστή, καθάρια ουσία, που μόνος του, αφανής και χωρίς χέρια, την έπλαθε μικρά λαγήνια, ποιήματα κι ανθρώπους. Και πιθανόν, ένας ανάμεσα σ' αυτούς, νά 'ταν κι εκείνος.

PROCEDIMENT

De dia en dia es va anar desarmant. Primer es va treure la roba,
després la roba interior, després la pell,
després la carn i els ossos, fins que al final
va quedar aquella essència senzilla, càlida i pura
que ell tot sol, invisible i sense mans, afaïçonava
en gerretes, poemes i persones.
I segurament una d'aquestes persones era ell.

ΤΟ ΑΝΕΒΑΣΜΑ

Καθόταν μέρες στο ξένο χωράφι, — όλο λογάριαζε
ν' ανέβει κρυφά στη γυμνωμένη συκιά, να κοιτάξει
από ψηλά τον κόσμο, με την αίσθηση ενός φύλλου
ή ενός πουλιού· μα πάντα κάποιος θα περνούσε,
και πάντα ανέβαλλε για αργότερα.

Ένα δέιλι,

κοίταξε ολόγυρα, — ερημιά — σκαρφάλωσε
στο πιο ψηλό κλαδί, και τότε ακούστηκαν
φωνές μέσα απ' τους θάμνους: «Τι κάνεις εκεί πάνω;»,
φωνές μεγάλες, κι αποκρίθηκε: «Ένα σύκο,
είχε ένα τελευταίο σύκο». Το κλαδί τσακίστηκε.
Τον σήκωσαν. Κρατούσε το δεξί του χέρι
σφιχτοκλειδωμένο.
Όταν του ξέσφιξαν τα δάχτυλα, δε βρήκαν τίποτα.

LA PUJADA

S'hi va estar dies, en aquell camp d'algú altre —només pensava
a pujar d'amagat a la figuera nua per veure
el món de més amunt, amb la sensació de ser una fulla
o un ocell; però sempre passava algú
i sempre ho deixava per més tard.

Un capvespre
va mirar al voltant —ningú—, es va enfilear
a la branca més alta i llavors es van sentir
uns crits entre les mates: «Què hi fas, allà dalt?»,
crits forts, i va respondre: «Una figa,
hi havia una última figa». La branca es va trencar.
Van aixecar-lo a pes. Tenia la mà dreta serrada.
Quan li van obrir els dits, no van trobar-hi res.